

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Kultuurikorralduse eriala

Sülvi sarapuu

NÄITUS „AVATUD MEELED“

Loov-praktiline lõputöö

Juhendaja Kristiina Alliksaar, MA

Kaitsmisele lubatud:.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. SÜNDMUSE TAUST JA EELLUGU	5
1.1 Lõputöös käsitletavad mõisted	5
1.2 Organisatsioonide tutvustus.....	6
1.2.1 MTÜ Kakora visioon, missioon, eesmärgid ja tegevused	7
1.2.2 Organisatsiooni sisekeskkond ja töötajad	9
1.2.3 Rahastamine ja partnerid	10
1.3 Kakora kunstitegevuse ajalugu	12
1.4 Koostöö.....	14
2. NÄITUS „AVATUD MEELED“	15
2.1 Sündmuse eesmärk, missioon, väärtused, huvigrupp ja sihtrühm	15
2.2 Sündmuse sotsiaal-majanduslikud mõjud	16
2.3 Korraldamine ja läbiviimine	17
2.4 Ettevalmistusprotsess	18
2.4.1 Tegevuste ajaline jaotus.....	19
2.4.2 Eelarve	20
2.4.3 Kommunikatsioon	21
2.4.4 Küllastatavus	22
2.4.5 Meeskond	22
3. SÜNDMUSE ANALÜÜS JA ENESEREFLEKSIION	24
3.1 Sündmuse ladususe hindamine	24
3.2 Eneserefleksioon.....	25
KOKKUVÕTE	27
KASUTATUD KIRJANDUS	28
LISAD	29
LISA 1. KUTSE/PÄEVAKAVA	29
LISA 2. KAKORA 2012. AASTA TEGEVUS.....	31
LISA 3. KAKORA KUNSTITEGEVUS LÄBI AASTATE.....	34
LISA 4. NÄITUSE SILDID	36
LISA 5. NÄITUSE KATALOOGID.....	37
LISA 6. KÜLASTAJATE ARVAMUSED	38
LISA 7. KURSUSTE JA NÄITUSE PILDID	39
LISA 8. ÜRITUSELE TAOTLETUD EELARVE	45
LISA 9. ARTIKKEL RAILI ILVES 2011	46
LISA 10. ARTIKKEL PRIIT KASEPALU 2010	49
LISA 11. KUNSTIMAGISTER ELVI RANNAMÄE MÕTTEID.	51
LISA 12. KERAAMIKAJUHENDAJA KARIN KALMANI MÕTTEID	53
SUMMARY	55

SISSEJUHATUS

Anne Ilvonen toob oma teoses „Miten vaikutan? – Kansalaistoimijan vaikuttamisopas“ (2011) ära Leo Straniuse tsitaadi raamatust „Ekopopp“ (2011), kus too kirjeldab mõjutamist järgmiselt : „Ühiskondlik mõjutamine on nagu õhuventiil – vaja on isiklikku **pealehakkamist, suurepäras** **meeskonda, indu/nakatavust ja loovusest pakatavat publikut**, kes haakub võimalusega.

1. Pealehakkamine

Gandhi järgi peame olema ise see muutus, mida soovime maailmas näha.

Tegemine on sõnade kõrgeim vorm.

Üksikisiku valikutel on vahe, sest need inspireerivad mõtlema ja tegutsema.

2. Suurepärase meeskond

Üksi suudetakse ära teha liiga vähe.

Ühiskondlik mõjutamine on üheskoos tegemine.

Tegelikult on küsimus ühiskondlike struktuuride mõjutamises, et ökoloogiline, mõõdukas ja õnnelik maailm laiemalt oleks võimalik.

3. Suur ind / nakatavus

Kodanikuühendused peavad mõjutama pilge silmas ja heatujuliselt.

Kui naerata, hakkavad teisedki naeratama.

Headele asjadele tuleb anda suur tähendus ja halbadele väike tähendus.

Tänulikkus teeb õnnelikuks.

4. Loov publik

Muutus saab teoks, kui kaasa tuleb ka suur publik, kes suudab loovalt omandada uusi mõtteid, sobitada need oma argipäeva ja otsustesse ning tunneb tulemustest rõõmu.“

(Ilvonen, 2011, lk. 8-9)

Nägemispuudega inimeste kunsti ja keraamika näitus „Avatud Meeled“ oli üks üritustest mõjutamiseks laiema publiku arusaamu ja kannustamiseks nägemispuudega tegijaid osalema kunsti ja keraamika tegemises. Näitus oli avatud 15.11.-15.12.2012 Tallinna Ülikooli Akadeemilise

Raamatukogu fuajees, Rävala pst 10, ning tutvustas üheteistkümne nägemispuudega kunsti- ja keraamikahuvilise töid ja tegemisi 2011.aasta sügissemestrist ja 2012. aasta kevadsemestrist. Kursuste korraldaja oli mittetulundusühing Kakora (edaspidi Kakora) ning eestvedaja käesoleva töö autor Sülvi Sarapuu.

Oma töös vaatan lühidalt tagasi nägemispuudega inimeste kunsti ja keraamika alal tehtule Eestis ja Soomes. Vaatlen erinevate kursuste korraldamist ja nendel käsitletut ning tehtut nii osalejate, juhendajate kui ka enese, korraldaja, panust silmas pidades. Teen kokkuvõtte külastajate arvamustest, samuti enese kordaminekutest ja raskustest.

Nägemispuudega inimesed on ajast aega käsitööga tegelenud, kas korvipunumise, harjategemise, kudumise või mõne muu käsitööliigiga. Ent nägemispuudega inimeste kunsti- ja keraamikaalane tegevus pole Eestis veel omaks võetud, enne kõike ühiskonnas valitsevate eelarvamuste tõttu. Ei peeta võimalikuks, et nägemispuudega inimesed võiksid puudest tingituna maalimise, fotograafia, tekstiili või keraamikaga tegeleda. Samas kui Põhjamaades tulevad nägemispuudega inimesed selle kõigega toime. Käesolevas töös käsitletav näitus annab tunnistust sellest, et samaga tulla toime ka meil, Eestis.

Töö koosneb kolmest peatükist, mille abil püüan tehtut süstematiseerida.

1. Kakora ja sündmuse taust, korraldamise põhjused ja eesmärgid ning väärtused;
2. Kuidas kulges ettevalmistusprotsess ja sündmus ise;
3. Toimunud sündmuse analüüs ja eneserefleksioon.

Arutlen tehtu üle ning toon välja töös kasutatud teadmised ja oskused. Töö esimeses osas tutvustan MTÜ-d Kakora ning korraldatud kultuurisündmuse, näituse, esile tõstetud väärtusi. Teise osaga annan ülevaate sündmuse planeerimisest ja ettevalmistuste kulgemisest. Töö kolmandas osas analüüsin enese tegemisi ning ettevõtmise ladusust.

1. SÜNDMUSE TAUST JA EELLUGU

Käesolevas peatükis annan ülevaate Kakora ja sellega tihedalt seotud MTÜ Eesti Nägemispuuetega Inimeste Keskliidust. Kirjeldades näituse „Avatud meeled“ toimumisele eelnenud tööd, vaatlen ühtlasi ka Eestis nägemispuudega inimeste kultuurimaastikul kunsti ja keraamika osas toimunud arenguid.

1.1 Lõputöös käsitletavad mõisted

- *Punktkiri – Braille kiri:* Punktkiri on reljeefsetest punktidest koosnev sõrmedega loetav pimedatele mõeldud rahvusvaheline kiri. Seda kirjutatakse paksule paberile käsitsi vastava tahvli ja spetsiaalse kirjutusvahendi, stifti, abil või punktkirja kirjutusmasinaga või trükitakse arvuti abil punktkirjaprinteriga. Käesolevalgi ajal kasutusel oleva punktkirjasüsteemi leiutas pime prantslane Louis Braille. (Braille 200. sünniaastapäeva infoportaal)
- *Pimedate nädal* – Põhjamaades tähistatakse novembri teisel nädalal „Pimedate nädalat“ (Sokeain viikko), mil tuuakse esile nägemispuudega inimeste probleeme ning pakutakse neile lahendusi. Taani ja Rootsi kaudu jõudis see ettevõtmine 1921 Soome. Algul oli see ühepäevane sündmus, veidi hiljem juba kolmepäevane ja nüüdseks on välja kujunenud nädalajagu ettevõtmisi, kampaaniaid ja üritusi, kus pööratakse tähelepanu silmahaigustele, nende ennetamisele ja nägemise hoidmisele. Algselt olid need heategevuslikud üritused, mida korraldasid missioonitundega tavainimesed, kuid nüüdseks on korraldajateks nägemispuudega inimesed ise.

Pimedate nädalaga tähistatakse prantslase, ilukirjanduse professori Valentin Haüy sünniaastapäeva (13.11.1745-19.3.1822), kes asutas 1784 Pariisis esimese pimedatele haridust ja sotsiaalseid oskusi andva õppeasutuse. Haridustaseme tõustes hakkasid nägemispuudega inimesed koos missioonitundega inimestega novembri teisel nädalal korraldama üritusi ja teemanädalaid. (Encyclopædia Britannica kodulehekülg)

- *Kompetents* - Õigused ja võimupiirid vastavate ülesannete korrapäraseks täitmiseks, vajalike toimingute ettevõtmiseks ja meetmete rakendamiseks (Thommen, 2002, lk. 192).
- *Promootor* – Inimene või organisatsioon, kes sõlmib kokkuleppeid, lükkab asja käima. (Definitions kodulehekülg)

1.2 Organisatsioonide tutvustus

MTÜ Kakora moodustati 2006. aasta suvel. Ühing kasvas välja töörühmast "Kaunis Kombata Raamat" (loodud 2001), mille eestvedaja on käesoleva töö autor ja mis tegeleb lastele kombataivate raamatute valmistamise, nende propageerimise, tutvustamise ja tegijate koolitamisega.

Kakora seisab kultuuri kättesaadavuse eest puuetega inimestele. Ta toob Põhjamaadest uusi meetodeid ja püüab kinnitada neid Eesti kultuurimaastikule. Ühing viib läbi kultuuri ligipääsetavuse ja kättesaadavuse teemalisi koolitusi ning infopäevi. Kakora tutvustab kirjeldustõlget, pakub nägemispuudega inimestele võimalusi tegelda neid huvitavate harrastustega kunsti ja kirjanduse vallas, vahendab näitusi ja üritusi eri maade kultuuriorganisatsioonide ning harrastajate vahel. Uusim tegevussuund on taktiilsed kaardid ja reljeefsed sildid, mille tutvustamisega ühing samuti tegeleb. Lisainfot Kakora koduleheküljel kakora.sarasy.com.

Kakora ei ole kuulunud ühegi katusorganisatsiooni alla, kuigi organisatsioon on aastaid puuetega inimestele üritusi korraldanud. Algusaastail, kui ühing seda taotles, saadi kõikjalt eitavaid vastuseid põhjendusega, et ühing ei koonda puuetega inimesi, vaid pakub neile teenuseid. Hiljem pole MTÜ ühinemist enam üritanud, kuni 2012. aastani, kui ühinesid organisatsioonid Kakora, Valguskiir ja Erivajadustega Inimeste Konsultatsioonid ning moodustasid katusorganisatsiooni **Eesti Nägemispuuetega Inimeste Keskliit** (edaspidi ENKL).

1.2.1 MTÜ Kakora visioon, missioon, eesmärgid ja tegevused

7. mail 2013 võttis Kakora üldkoosolek vastu visiooni, missiooni ning eesmärkide muudatuse. Visioon kõlab järgmiselt:

Kakora visioon on võrdsed võimalused ja ligipääsetavus kultuuris.

"Visioon on vaade organisatsiooni tulevikule, kontseptsioon sellest, milliseks organisatsioon tahab saada. Visioon peegeldab firma strateegilisi kavatsusi." (Alas 2008, lk. 63)

Kakora missioon on olla kultuurimaastikul vahendaja puuetega inimeste ja kultuurisündmuste pakkujate vahel; nägemispuudega inimeste huvide esiletooja, teadvustamaks selle sihtgrupi huve riigiametites ja omavalitsustes, ühiskonnas; uute võimaluste avardaja, kultuuri ligipääsetavuse promootorina.

"Organisatsiooni eesmärgid on hierarhilised. Nende tipus on missioon, mis on organisatsiooni eksisteerimise põhjus. Missioon kirjeldab organisatsiooni väärtusi, püüdlusi ja olemasolu põhjusi. (Alas 2008, lk. 58)

Türk & Siimon on oma teoses 2004 (lk. 155) välja toonud järgmised mõtted: "Organisatoorsel kujundamisel on üks spetsiifiline tunnus: sellega tegelevad ja tulemuseni jõuavad inimesed, kes ise selles ettevõttes tegutsevad. Sellepärast on oluline, et:

1. probleemilahendused ja nende eesmärgipärane rakendamine pandaks paika vastavate reeglitega;
2. reeglid kehtivad sõltumatult isikutest ja on enamasti kirjalikult fikseeritud;
3. reegleid peavad tunnistama kõik ettevõtte töötajad."

Reegliteks on ühingu põhikiri. Kakora põhikirjas on eesmärgid sõnastatud järgmiselt:

3. „Kakora” on isikute vabatahtlik mittetulunduslik ühendus, mis tegutseb avalikes huvides ja mille tegevuse eesmärkideks on:

3.1 Kultuuri kättesaadavaks tegemine erivajadustega inimestele;

3.2 Erivajadustega loomerühmade Kultuuri- ja terviseürituste vahendamine välisriikidest Eestisse ja vastupidi (näitused, kontserdid, reisid, kursused);

3.3 Üldsuse ja sihtgrupi teavitamine kombatavate raamatute vajalikkusest; Taktiilsete raamatute valmistamise koolituste läbiviimine, Unikaalsete kombatavate raamatute arendamine ja käsitöötootena valmistamine;

3.4 Kirjeldustölke kui (eelkõige nägemispuudega inimestele) olulise teenuse väljaarendamine, kirjeldustõlkide ja konsultantide koolitamine, kirjeldustölke kui teenuse kvaliteedikontroll ning sellealane nõustamine;

3.5 Taktiilsete materjalide tegemine, nende valmistamise nõustamine ning kvaliteedikontroll (taktiilsed kaardid, sildid, plaanid hne.);

3.6 Nägemispuuetega inimeste kunstitegevuse arendamine ja näituste korraldamine, võimaluste otsimine;

3.7 Üritustel toetusmüükide korraldamine;

3.8 Siseriiklike ja rahvusvaheliste võistluste ning konkursside korraldamine;

3.9 Eelpool nimetatud eesmärkide saavutamiseks ja toetamiseks võib juhatuse otsusega välja anda stipendiume.

3.10 Kakora Juhatuse otsusega võib luua töörühmi, toimkondi, osakondi või fonde eri eesmärkide saavutamiseks.

3.11 Kakora võib vastuvõtta kingitusi ja pärandusi.

Ühingu tegevused eesmärkide saavutamiseks on järgmised: korraldada nägemispuudega inimestele harrastuskursusi, tutvustada nii nägemispuudega inimestele kui ka kultuurikorraldajatele uusi meetodeid, millega on võimalik vähendada ebavõrdsust kultuurisündmuste kättesaadavuses ja ligipääsetavuses, nagu kirjeldustõlge, taktiilsed raamatud, samuti taktiilsed kaardid, sildid ning plaanid. Kakora liikmed käivad erinevate ametirühmade esindajaid koolitamas, kuidas kultuurisündmusi kõigile ligipääsetavaks ja kättesaadavaks muuta. Ühingu tegevuste hulka kuulub ka näituste ja muude sündmuste korraldamine, kus avalikkusele esitletakse nägemispuudega inimeste tehtut. (Mtü Kakora kodulehekülg)

1.2.2 Organisatsiooni sisekeskkond ja töötajad

"Ülesanne on staatilisest aspektist lähtudes "peab" tulemus, dünaamilisest aspektist lähtudes hõlmab ülesanne ka kõiki selle tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi. Kompetents ja vastutus on ülesannete täitmise seisukohalt tähtsad formaalsed elemendid. Selleks, et koht (kohataitja) saaks talle ülekantud ülesandeid täita, peab ta omama vajalikku kompetentsi." (Türk & Siimon, 2004, lk. 157)

Organisatsioonil Kakora ei ole kunagi olnud palgalisi töötajaid. Kuna sündmuse korraldaja on lapseest nägemispuudega ja loomult otsija, parandaja ning käivitaja tüüpi, on ta ise nn „nägijate maailmas“ osaledes tegevusi õppinud ja kohandanud. Seega on temal kui ühel nägemispuudega inimeste esindajal kogemuspõhine kompetents kõnelda nägemispuudega inimeste soovide ja takistustest. Kogu organisatsiooni tegevus on seisnud peamiselt eestvedaja Sülvi Sarapuu ja tema pere õlul, kes on seda tööd teinud aastast 2006.

Rosti (1993, lk. 102) järgi: „eestvedamine (*leadership*) on juhtimise põhifunktsioon ning seisneb eelkõige niisuguses juhtimistegevuses, mis motiveerib töötajate (järgijate) tegevust, põhinedes suhtlemisel ja mõjutamisel läbi veenmisprotsessi. Eestvedamine võimaldab tagada töötajatevahelise tõhusa tegevuse tööle pühendumise õhkkonnas. Eestvedamine on osa juhtimisest ning põhineb liidri ja järgija vahelisel mõjusuhtel, mille eesmärgiks on tõeliste muudatuste tegemine ühiste eesmärkide nimel.“ (Türk & Siimon 2004, lk. 193)

Ainult eelöeldu ja järellauses öeldud mõtete valguses on olnud võimalik organisatsiooni tegevus sellisel tasemel nagu see on praeguseks kujunenud.

„Eestvedamine muudab töö kutsumuseks ning sisaldab pigem töötajate eesmärkide poole tõmbamist (mitte tõukamist), neid selleks inspireerides ja ergutades.“ (Türk&Siimon, 2004, lk. 195)

Organisatsioonil on aastate jooksul olnud viis liiget, nendest kolm puudega ja kaks puudeta. Kogu tegevus on algusest peale olnud projektipõhine. Sellele lisanduvad vabatahtlik töö projektide vahel ja ka projektid, mis kantakse pere sissetulekute arvelt.

Kakora tööd juhib kolmeliikmeline juhatus, mis valitakse neljaks aastaks. Ürituste korraldamisel kasutatakse palju vabatahtlike ja lähedaste abi. Vabatahtlike motiveerimiseks kasutab organisatsioon juhatuse liikmete valmistatud käsitööd, mille materjalid hangitakse omal kulul. Projektijuhiks on pea kõigis projektides olnud ja on ka praegu juhatuse esimees Sülvi Sarapuu. Kõik Kakora liikmed on organisatsiooni töösse kaasatud. Kadi Sarapuu teeb ära projektide kirjatöö ja valmistab ette materjalid, tema õlul on kõik nägemist vajavad ülesanded. Pereliikmed on ka transpordivahendi juhtideks, transporttöolisteks ja kõigi pisitööde tegijateks, tehes seda omast ajast ja tasuta.

Igal nägemispuudega inimeste organisatsioonil peaks olema riigi poolt doteeritav hästimakstud juhiabi, kes lisaks kõigele tavapärasele nagu kirjatöö ja arhiveerimine, oleks silmadeks organisatsiooni juhile ja juhatusele. See tähendab, viiks kokku inimesi, tunneks liikmeid ja üldist fooni, oleks üritustel ja suurüritustel silmadeks, kirjeldajaks ja abistajaks. 80% informatsioonist saab inimene, uuriate järgi, nägemise kaudu. Maailm on üles ehitatud põhiliselt visuaalsusele!

Peamiselt vaid oma lähedaste abi kasutamine ei ole küll parim lahendus, kuid positiivse küljena tootsin välja, et usaldus toimib ja kõik saab tehtud.

1.2.3 Rahastamine ja partnerid

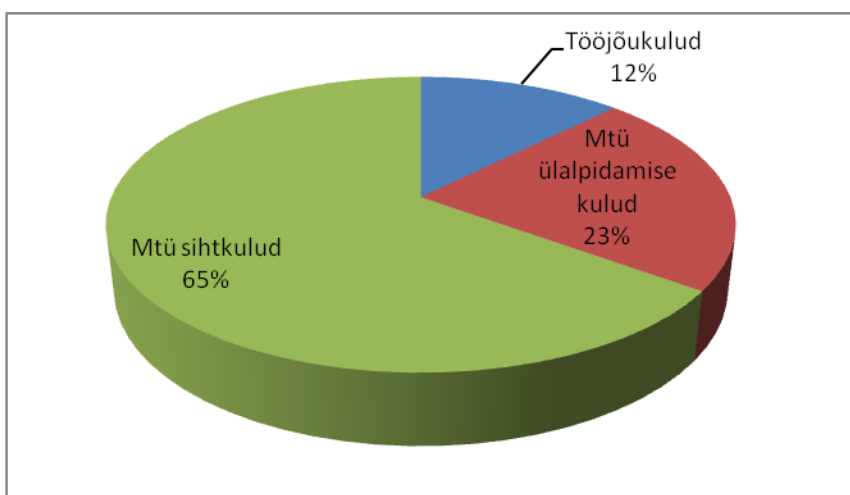
Organisatsiooni rahastamine on olnud projektipõhine, kuna kuus aastat mahtus kõik ära isikliku korteri ühte tuppa. Alles aastal 2012 tekkis vajadus leida ruumid ja laiendada tegevust.

Meie projekte on toetanud HMN kaudu peamiselt Sotsiaal-, Kultuuri- ja Haridusministeerium. Ühe korra ka Kultuurkapital (2011), samuti Tallinna linn eri ametite kaudu. Partneriteks on nägemispuudega inimeste organisatsioonid eri linnades, kes annavad ruume tasuta kasutada ja teevad soodustusi, mitmed raamatukogud ja galeriid, puuetega inimeste kodad Eesti eri linnades, teatrid, ülikoolid ja mitmed organisatsioonid, näiteks PÖFF, Eesti Giidide Ühing, ERR, Ida-Tallinna Keskhaigla Silmakliinik, Tartu ja Tallinna ülikoolid, Näkövammaisten Keskusliitto Ry (Soome Nägemispuudega Inimeste Keskkliit), Näkövammaisten Kulttuuripalvelu Ry (Soome Nägemispuudega Inimeste Kultuuri teenindamise ühing) ning Valtion Taidemuseo - Kehys (Soome Riikliku muuseumi Kehys teenus Kultuuria Kaikille) ja paljud teised.

Kakora 2012. aasta eelarve rahaliste vahendite moodustumine:

- 1) Liikmemaksud
- 2) Annetused ja sponsorlus
- 3) Laekumised fondidest ja sihtasutuste rahalistest vahenditest
- 4) Muud laekumised

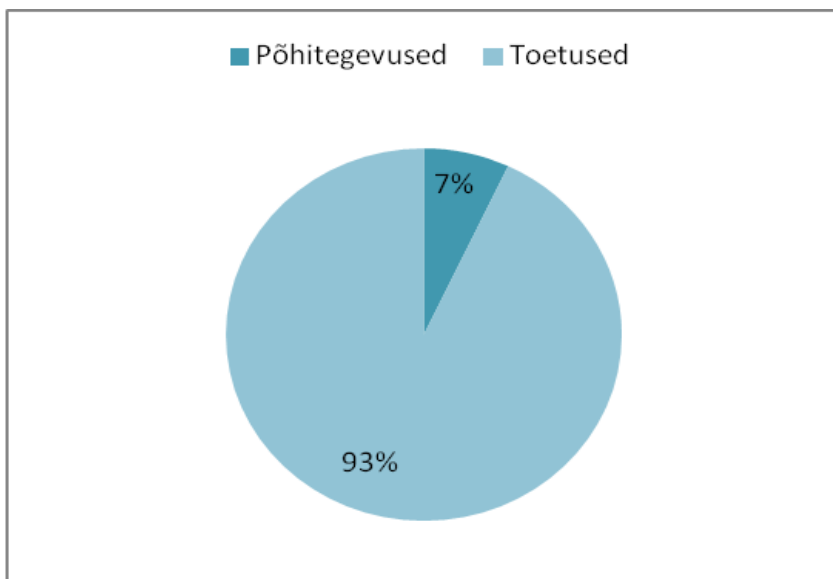
Kulud jagunevad järgmiselt:

Joonis 1. MTÜ kulude jagunemine

Kogukuludest moodustavad tööjõukulud ainult väikese osa, nagu on näha joonisel 1. Need on projektide juhtimise tasud. Üsna sageli tuleb neistki loobuda, kuna kokkulepitud rahastust ei tule või on mõni muu põhjus. Neil juhtudel kuluvad ühe projekti töötasud teise projekti läbiviimiseks.

Tulud jagunevad järgmiselt:

Joonis 2. MTÜ tulude jagunemine

Joonisel 2 on näha, et 93% tuludest moodustavad erinevad toetused. Tegevustulusid on vaid 7%, kuna üks pere ei suuda piiratud vahendite tingimustes väga palju teha. Tegevustuludeks on väikesed loteriimüügid, koolitustelt saadud väikesed summad (näiteks bensiinikulude hüvitamine) ja kursuste omaosalustasud, mis ei tohi olla kõrged, arvestades sihtgrupi väikest sissetulekut (peamiselt töövõimetuspension).

Vaatamata esitatud taotlustele ei saanud projekt "Avatud Meeled" siiski toetust ning kulud kaeti teise projekti tööjõukuludest. Olen hiljuti lugenud Soome organisatsioonide materjalidest järgmise lause: iga riigi poolt vabatahtlikusse töösse panustatud euro toob riigile/ühiskonnale kasu /väärtust kuue euro eest. Kahjuks mõte jäi meelde, kuid autor mitte. Kakora 2012. aasta tegevustega saab tutvuda lisas 2.

1.3 Kakora kunstitegevuse ajalugu

Kursustele on raske leida juhendajaid, kui nägemispuudega inimesed avaldavad soovi tegelda mitmesuguste huvialadega nagu kirjandus, loomingu kirjutamine, kunst või muu sarnane. Muusikat peetakse kõige sobivamaks, kui nägemine puudub või on vilets. Olen ise Soomes kokku puutunud paljude nägemispuudega inimestega, kes hoolimata nõrgast silmanägemisest või

selle täielikust puudumisest teostavad end kunstis, kirjanduses ja muusikas. Kakora eestvedamisel on juba aastast 2006 toodud Eestisse Soome nägemispuudega inimeste keraamikanäitusi. Soomes on keraamikaring tegutsenud üle kahekümne aasta ja on väga populaarne. 2006. aasta sügisel tõi Kakora Tallinna Soome nägemispuudega keraamikute näituse "Täitsa pime", millest kasvas välja edasine koostöö. 2008. aasta sügisel sõitis Eesti keraamikahuviliste grupp Helsingisse kolmepäevasele kursusele. Valminud töödest koostati näitus „Sinasõprus – Sinunkaupat”. Näitus liikus Helsingist edasi Tallinna, Tartusse ja Pärnusse.

2009.aastal tõi Kakora Eestisse Soome nägemispuudega kunstniku Maarit Hedmani ja samuti nägemispuudega fotograafi Ismo Tilanto tööde näituse "Muutumine – Muutos". Seda oli võimalik külastada Tallinnas, Viljandis ja Tartus. 2010. aasta kevadel käis Soome kunstnik Maarit Hedman Tallinnas juhendamas sõrmedega maalimise kursust nägemispuudega inimestele. Sama aasta sügisel juhendas fotokunstnik Ismo Tilanto Invamessi ajal digifoto kursust samuti nägemispuudega inimestele. Mõlemad kõnelesid kogemuspõhiselt oma tööst ning juhendasid ja julgustasid Eesti nägemispuudega huvilisi tegelema kunsti ja fotograafiaga. 2011. aastal viis Kakora Eesti nägemispuudega inimeste taiesed Turku „Kultuuripealinn 2011“ raames toimunud kunstinäitusele VAKU.

Kunstiõpetaja Elvi Rannamäe külastas 2010. aastal Tallinna Puuetega Inimeste Koja korraldatud Invamessil Kakora pimekohvikut ja selle juurde kuuluvat pimenäitust ning avaldas soovi katsetada nägemispuudega inimestele suunatud kunstikursusega. 2011. aasta sügisel alustas kursus Elvi Rannamäe juhendamisel tööd ja jätkus 2012. aasta kevadel. Kunstiõpetaja Elvi Rannamäe kaudu jõudis keraamik Karin Kalman 2011. aasta alguses Kakoraga kohtumiseni, mille tulemusel sai kevadel 2012 teoks nägemispuudega inimestele mõeldud keraamikakursus.

Osalejad olid innustunud ja juhendaja mõtteavalduse põhjal ääretult enesekriitilised. Siiski valmis palju töid, mis pandi välja käesoleva lõputöö teemaks olevale näitusele. Kursusel käsitleti ka mitmeid teemasid, millest ei valminud küll töid, kuid osalejad omandasid uusi teadmisi ja oskusi. Ka said mõlemad juhendajad uusi kogemusi ning osalejad õpetasid samavõrra neile kui nemad osalejaile, et nägemise puudus ei võta ära oskust luua. Kursuslastele olid need kursused kinnituseks ja võrdlustoeks ning tekitasid soovi kunsti ja keraamikaga tegelemist jätkata. Tutvu lisaga 3, Kakora kunstiga seotud tegevused läbi aastate, lisaga 9 ja 10, kus osalejad Priit Kasepalu ja Raili Ilves kirjutavad oma kogemustest ning lisaga 11 ja 12, milles kunstikursuse juhendaja Elvi Rannamäe ning keraamik Karin Kalman jagavad oma kogemusi.

Käesoleval 2013. aastal projekti „Fragile?“-lõppsümposiumil osaledes olin korraldajatega sama meelt, et väliskülaliste hulgas oli rohkem nägemispuudega tantsu- ja kunstihuvilisi kui Eesti poole esindajate hulgas, vaatamata sellele, et sümposium toimus Tallinnas.

1.4 Koostöö

Kakora teeb koostööd väga mitmete asutuste ja organisatsioonidega nii Eestis kui ka välismaal. Hea näide rahvusvahelisest koostööst on võimalus laenutada kirjeldustõlke tegemisel kasutatavat sünkroontõlke aparatuuri Soome Nägemispuudega Inimeste Kultuurilise teenindamise ühingult tasuta, ehkki tavajuhtudel on sellise tehnika rentimise hind kallis isegi projektipõhiste tegevuste läbiviimiseks. Kakora on seda tasuta laenutamise võimalust korduvalt kasutanud, viimati isegi Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias kirjeldustõlke koolituse läbiviimisel. Ka seni valmistatud taktilised sildid ja kaardid on tehtud Soomes. Samuti teeme koostööd ülemaailmse taktiliste raamatute juhtrühmaga Typhlo & Tactus, mille läbi suureneb nii meie tuntus maailmas kui ka nende teave meil tehtust.

Mitmed tulemuslikud koostööprojektid on Kakoral olnud ülikoolidega ja ERR-iga. Viimane hõlmab heliliste subtiitrite saamist telesaadetele. Oleme teatritega teinud koostööd etendustele ja PÖFFiga filmidele kirjeldustõlke saamiseks. Puuetega inimeste kodad võimaldavad organisatsioonil ruume kasutada soodushinnaga. Meeldiv koostöö on olnud mitmete galeriidega; meie toome näituse ja nemad tulevad näitusepindade hinna osas vastu.

2. NÄITUS „AVATUD MEELED“

ENKL, mis moodustati 2012. aasta suvel, ühendab lisaks Kakorale MTÜ-d Valguskiir Tartust ja MTÜ-d Erivajadustega Inimeste Konsultatsioonid Kuressaarest. ENKL-i ja Kakora juhatuse esimehe eestvedamisel, kes on käesoleva töö autor, korraldati 15. novembril 2012 ENKL-i tutvustamiseks teabepäev. Näituse „Avatud Meeled“ avamine oli selle päeva üks osa.

15. novembril kell 10.00-13.00 toimus avatud uste päev ühingu ja liidu ruumides Tallinnas, Estonia Pst. 15. Kell 15.00 toimus silmaarsti, dr Maire Geršmani avalik loeng silmade tervise hoidmisest ja Eestis tänapäeval enamlevinud silmahaigustest. Loeng toimus Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu rühmaruumis. Seejärel avati kell 17.00 näitus „Avatud meeled“ sama raamatukogu fuajees.

Kuna Põhjamaades tähistatakse novembri teisel nädalal Pimedate nädalat (11.-18.11.2012), otsustas ENKL tähistada Eestis seda nädalat teabepäevaga 15. novembril 2012. Näituse „Avatud Meeled“ avamine oli ENKL-i teabepäeva üks osa.

Ürituse rahastamisaotlust, mis esitati nii Tallinna linna Sotsiaal- ja Tervishoiu- kui ka Kultuuriväärtuste Ametile, ei rahuldatud.

2.1 Sündmuse eesmärk, missioon, väärtused, huvigrupp ja sihtrühm

Näitus "Avatud Meeled" kandis mitut eesmärki. Üheks eesmärgiks oli näidata nägemispuudega kunsti- ja keraamikahuviliste autorite töid avalikkusele, seetõttu oli valitud näituse toimumise kohaks raamatukogu. Kui võtta arvesse, et tegemist oli Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukoguga, mida külastavad ka paljud noored õppurid, oli täidetud ka võimalikult suure ja laia sihtrupi ligipääs toimunud üritusele. Võrdluseks toon VAKU näituse Soomes Turu Ülikooli Edukariumi fuajees, kus Eesti nägemispuudega kunstnike tööd olid väljas 2011. aastal. Koha mille puhul anti teada, et koht on valitud seepärast, kuna Edukariumit läbib päevas 2000 inimest.

Turu Ülikool Soomes on Tallinna Ülikoolist palju kordi suurem, nagu on ka Soome riik võrreldes Eestiga suurem.

Teine eesmärk oli kannustada ja julgustada nägemispuudega kunsti- ja keraamikahuvilisi autoreid, samas motiveerida ka uusi võimalikke tegijaid oma unistusi ellu viima.

Ürituse missiooniks oli olla müütide lõhkuja ühiskonnas, näidata, et ka nägemispuudega kunstihuvilised on võimelised vaatajatele elamust pakkuma ning ise tegemisest rõõmu tundma.

Väärtuseks oli nägemispuudega hobikunstnike ja -keraamikute enesehinnangu tõus, julgus oma töödega avalikul üritusel, näitusel, esineda ja oma oskusi näidata. Samuti on kasvav väärtus selliste asutuste nagu raamatukogude ja galeriide usalduse kasv, eksponeerida nägemispuudega kunstiharrastajate töid nende avalikes ruumides.

Huvigrupiks olid asutuste, galeriide, avalike suhete juhid, kuid ainult siis, kui me end ise välja pakkuda oskame. Sihtühmeks olid kõik avalike asutuste külastajad, kellel on huvi teiste valmistatud kunsti ja keraamika vastu.

2.2 Sündmuse sotsiaal-majanduslikud mõjud

Sündmusel on lühemaajalised ja pikemaajalised sotsiaalmajanduslikud mõjud, nii kaudsed kui ka otsesed. Kogu näitusele eelnev töö kunsti- ja keraamikakursustel on tõstnud osalejate enesehinnangut, pannud neid tegelema huvialaga ka pärast kursusi. Osalejad tunnevad end kaasatuna, mitte tõrjutuna. Nõnda nagu ka Aaro Harju oma teoses (2005, lk. 136) osutab: *„Kaasatus, erinevates toimingutes osalemine, teiste inimeste kohtamine ja sotsiaalsete kontaktide sündimine on parim tõrjutuse vastasest rohest, mida kodanikuihendused võivad pakkuda. Eriti oluline on selline kaasatus ja osalus olnud üksikutele inimestele.“*

On oluline olla kaasatud ja osaleda erinevates tegevustes, kasvatades läbi selle huvi harrastuse vastu. Kui on huvi, siis ka tegeldakse oma huvialaga ja hangitakse võimalusi aina juurde. Ostes kunsti ja keraamika tegemiseks vajaminevaid materjale, mõjutavad ka nägemispuudega kunsti- ja keraamikahuvilised kaupluste käivet. Samuti õpivad nad iseseisvalt neile huvi pakkuvatest avalikest kursustest osa võtma, suurendades nii kursustel osalejate arvu ja juhendajate töötasu. Otsene ehk lühiajaline mõju ongi nimelt sotsiaalne, sest näitus oli tasuta. Nägemispuudega

inimesed julgesid oma töödega näitusele tulla, neid seal esitleda ning näidata, et nad peavad end kõigi teiste harrastajatega samaväärseks. Näitusel oli nii tavakirjas kui ka punktkirjas kataloog ja mustvalgete siltide peal ka punktkirjas tekst, mis rõhutab igakülgset ligipääsetavust.

Näituseruum oli ka ratastooliga ligipääsetav. Oletatavasti vähendab selliste kultuurist osasaamise seisukohalt hästi läbi mõeldud näituste korraldamine ka inimeste eelarvamusi nägemispuudega inimeste suhtes.

Aaro Harju (2005, lk. 137) märgib, et „kui inimese elujõud mingil põhjusel väheneb ja suhtlusring kahaneb, jäädes ainult kodu seinte vahele, on raske säilitada austust enese vastu ja usku enesesse.“ Seepärast on kaasatus parim ennetav tegevus, mis ühiskond saab osutada. See on parim inimlikust seisukohast, kuid ka majanduslikust vaatevinklist.

2.3 Korraldamine ja läbiviimine

Kaudselt algas näituse korraldamine juba 2011. aasta lõpul, kui esimene kunstikursus lõppes. Kunstiringi juhendaja Elvi Rannamäega mõtteid vahetades sündis idee kursusel tehtud tööd ka näitusele panna. Kuna otsustati ka kevadsemestriks kunstikursuse juhendamiseks majanduslikku toetust taotleda, leiti, et mõlema kursuse töid võiks eksponeerida pärast kevadkursuse lõppu kas 2012. aasta kevadel või sügisel. Kevadsuvel 2012 õnnestus HMN/Sotsiaalministeeriumi toel korraldada ka keraamikakursus. Siis otsustati koos kunsti- ja keraamikakursuse juhendajatega korraldada näitus sügisel 2012.

Kuna Kakora ühines 2012. aasta augustis kahe teise ühinguga ja moodustati Eesti Nägemispuuetega Inimeste Keskliit ning novembri teisel nädalal tähistatakse Põhjamaades Pimedate nädalat, otsustati ühendada näituse „Avatud Meeled“ avamine Pimedate nädala tähistamisega 15. novembril. Päeva läbiviimisse oli kaasatud kogu ENKL-i juhatus, lisaks kasutati vabatahtlike abi.

2.4 Ettevalmistusprotsess

Näituse „Avatud Meeled“ toimumiskohaks valisime Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu fuajee. Kui suvel 2012 selle raamatukogu avalike suhete juhi Vahur Afanasjeviga kontakteerusime, oli raamatukogu remondis. Siiski broneerisime ruumi oktoobriks. Kirjalikku pakkumist küsides sai Kakora meeldiva üllatuse osaliseks, nimelt pakuti organisatsioonile võimalust kasutada vitriine näituse ajal tasuta. Septembris ühendust võttes selgus, et remont majas venib ja näituste ajad lükkuvad edasi. Lepiti kokku, et näitus nimega "Avatud meeled" avatakse 15.11.2012 ja jääb avatuks kuni 15.12.2012. Kakora küsis maja kohvikust nõude ja klaaside laenutamiseks samuti hinnapakumist, kuid saadud pakkumine tundus olematut eelarvet arvestades liiga suur.

Sama päeva hommikupoolikuks kavandas Kakora kursuslastele taimeseade töötuba, kus nood oleksid kunstikursusel valminud ja näitusele väljapanemiseks mõeldud mosaiikpottidesse taimeseaded teinud. Kuna projekt ei saanud toetust, pidime selle kursuse algselt plaanitud kujul ära ütleva. See oleks olnud liialt kallis. Töötuba toimus siiski, kuid juhendajaks oli üks keraamikakursusel osalenutest, kes enne nägemise kaotust oli floristina töötanud. Koos oma ametivennaga viis ta läbi väga meeldejääva taimeseade töötoa. Valminud seaded olid kogu näituse aja külastajatele vaadata.

Ettevalmistusprotsess algas juba juunis 2012, kui kursuste juhendajatel paluti kirjutada kokkuvõtlikult, mida tehti, milline tagasiside saadi osalejatelt, milline oli nende ning juhendajate hinnang tehtule, kas nad teeksid selliseid kursusi veel. Tähtajaks määrati augusti keskpaik 2012. Samal ajal paluti kunsti- ja keraamikakursusel osalenutel endi ja oma tööde kohta väike tutvustav tekst kirja panna ning kirjeldada kursusel saadud muljeid, et saaks näituse kataloogi materjale kokku panema hakata. Korduvate meeldetuletuste peale saadi lõpuks tekstid kokku ja juhendaja Elvi Rannamäe ning Kadi Sarapuu kujundasid kataloogi, mis telliti fotofirmalt ja saadi vahetult enne näituse algust kätte.

2.4.1 Tegevuste ajaline jaotus

Ürituse korraldamise ajakava kuude lõikes:

- Juuni-august: tööde lõplik valmimine, rahastustaotluse esitamine.
- Juuni-september: läbirääkimised Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu ruumide ja vitriinide kasutamiseks, kordustaotlused.
- August-oktoober: kataloogi materjalide kogumine, kujundamine ja tellimine.
- Oktoober-november: näituse tööde nimesiltide valmistamine, punktkirjaga varustamine, materjalide hankimine, rahastamistaotluse esitamine.
- November: vabatahtlike otsimine, juhendajatega läbirääkimine, et nad paneksid näituse üles ja kujundaksid vabatahtlikena, kuna projekt ei saanud rahastust. Kutsete ja teadete saatmine, näituse avamisele muusiku otsimine, vabatahtlikele tänukirjade tegemine ja kujundamine, meenete valmistamine.
- 15. november: intervjuud, avatud uste päev, taimeseadekursus nägemispuudega inimestele, silmaarsti avalik loeng Eestis enamlevinud silmahaigustest, näituse "Avatud Meeled" avamine.
- 15. detsember: näituse mahavõtmine, kokkuvõtete tegemine.

2.4.2 Eelarve

Taotletud: projekt Näitus „Avatud Meeled“, millele saime eitava vastuse nii Tallinna Linna Kultuuriväärtuste- kui ka Sotsiaal- ja Tervishoiuametilt.

Planeeritud ja taotletud olid:

Projekt Näitus "Avatud Meeled" ja taimeseadekursus nägemispuudega inimestele.
aeg: 1.11. - 31.12.2012.
Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu, Rävala pst 10.
2011. aasta sügisel ja 2012. aasta kevadel korraldas MTÜ Kakora nägemispuudega inimestele kunsti- ja keraamikakursuse, mille töödest valmib näitus „Avatud meeled“.
Kunstikursust juhendas kunstimagister Elvi Rannamäe ja keraamikakursust keraamik Karin Kalman.
Näitusel on väljas nende kursuste ajal valminud tööd, kuid ka fotod nägemispuudega inimeste kunstitundidest, millega püüame kõigutada eelarvamusi, justkui ei saaks nägemispuudega inimene kunstiga tegelda. Kuna kursuste käigus valmisid mitmed nõud, mosaiigiga kaetud lillepotid ja keraamilised anumad, soovisid nägemispuudega kunstihuvilised kätt proovida ka taimeseadete tegemisega nendesse nõudesse. Seejärel pannakse need taimeseaded koos nõudega näitusele välja.
Taimeseadekursus 15.11.2012
<i>Neli akadeemilist tundi, mille hinnaks koos käibemaksuga on 200€. Sisaldab materjale ja õpetuse 8-10 inimesele</i>
<i>Näituse korraldamiseks kavandatud 100€ sisaldab taktiliseid/tavatrikis silte, 3 kataloogi ja materjale.</i>
<i>Kursuse juhendajate tasu näituse ülespanemisel ja mahavõtmisel 100€ koos maksudega</i>
<i>Raamatupidaja 23€</i>
<i>Projektijuhi tasu 42€</i>
Kokku 465€
<i>Omaosalus 51,66€, sisaldab side- ja transpordikulud</i>

Tegevuskava:

- Taimeseadekursuse korraldamine 15.11.2012
- Näituse kataloogi ja tööde siltide kujundamine ja valmistamine.
- Näituse ülespanemine 15.11.
- Näituse mahavõtmine ja aruandlus 15.12/31.12.2012.

Tegelikult maksid kursuselased ise floristile nn. omaosalust ning Kakora kandis ülejäänud kulud.

Materjalid:

- Mustvalge kataloog 40€,
- Punktkirjakataloogid (2, tasuta),
- Etiketikiled A4 á 2,5€ kokku 8 tk, 20€,
- Siltide papp ja lõikus 10€,
- Näituse avamisel pakutav 30€ (magusad ja soolased küpsised, õunad ja pirnid, vahuvein, limonaad).
- Taimeseadekursus läks koos materjalidega maksma viiele inimesele 50€, kahe juhendaja töö 3h. Maksid osalejad.
- Kütus tööde ja tarvikute transpordiks 20€
- Meened vabatahtlikele tasuta
- Näituse ülespanemine, kujundamine kahe inimese töö tasuta
- Kataloogi kujundamine kahe inimese töö tasuta
- Tööde siltide valmistamine tavakirjas ja punktkirjas kahe inimese töö tasuta
- Transport ühe inimese töö tasuta
- Muusiku esinemine tasuta
- Kuue vabatahtliku töö kohapeal näituse avamisel tasuta
- Tänukirjade kujundamine ja tegemine tasuta

Kataloogi sisu ja siltide kujundusega saab tutvuda lisades 4 ja 5.

2.4.3 Kommunikatsioon

Kutsed (Lisa 1. Kutse/päevakava) saadeti kutsututele laiali nädal enne üritust. Neid oli 50, lisaks meie oma meeskond ja kunstnikud. Mõni päev enne sündmust saadeti teade ka meediale. Info said ERR, Päevaleht, Õhtuleht, Postimees, Eesti Ekspress, Maaleht, ETV, Kanal2, BNS ja mõned ajakirjanikud nimeliselt.

15. novembri hommikul tegid Raadio 4 ja venekeelne „Päevakaja“ intervjuu. Teated läksid ka mitmetesse listidesse ning Kakora ning Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu kodulehele.

2.4.4 Külastatavus

Küsisime Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu avalike suhete juhilt, kui palju külastajaid läbib päevas raamatukogu fuajeed, kus meie näitus „Avatud Meeled“ oli väljas 15.11.-15.12.2012. Saime vastuseks, et koos kohviku ja Tartu Ülikooli rahvaga päevas umbes 500 inimest. Selgus, et Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu külastajaid liigub päevas fuajee kaudu umbes 400 ja kohvikukülastajaid umbes 100. Seega läbis näituseruumi umbes 26x500 potentsiaalset külastajat, kuu aja jooksul kokku umbes 13 000 inimest. Raamatukogu on suletud ainult pühapäeviti. Kakorani jõudnud näituse tagasiside oli positiivne. Näituse piduliku avamise lõppedes käisid kutsutud külalised Kakora meeskonda isiklikult tänamas.

Külalisteraamat oli kogu näituse aja väljas, kuid harval külastajal jätkus aega sellesse kommentaare kirjutada. Need kõik, kes seda tegid, olid positiivselt üllatunud ja rahul. Külastajate arvamustega saab tutvuda lisas 6.

2.4.5 Meeskond

Meeskonna kokkupanemisel kasutati läbirääkimistehnikaid, et inimesed teeksid tööd vabatahtlikena, kuna projekt „Avatud Meeled“ ei saanud toetust. Tuli veenda nii keraamikakursuse kui ka kunstikursuse juhendajaid vabatahtlikena näitust üles panema.

Kõik muud kulud kaeti omadest vahenditest, teise projekti töötasude arvelt. Selleks olid näituse kataloogi tellimine, materjalid näituse korraldamiseks, sildipappide lõikus, etiketikile siltidele punktkirja jaoks, näituse avamisel pakutavad joogid ja suupisted.

Vabatahtlikena olid abiks pereliikmed: abikaasa autojuhi, transporttöölise ja saatjana, tütar koostas ja seadis materjalid kataloogi, kirjutas töödele sildid, kujundas tänukirjad juhendajatele ja vabatahtlikele, tegeles avamisel kõige vajalikuga. Samuti oli vabatahtlikuna abiks kursuseõde, kelle hooleks olid näituse avamisel suupisted ja joogid. Juhendajad panid välja kursustel valminud tööd ning kujundasid väljapaneku näo. Kunstikursuse juhendaja Elvi Rannamäe koostas fotostendi piltidest, kus oli näha, kuidas ja milliste abivahenditega töö käis.

Avamispäeva hommikupoolikul tegid kursused floristide Mairo Pajuste ja nägemise kaotanud Kairi Kivitari juhendamisel kunstikursusel valmistatud mosaiikpottidesse taimeseaded.

Käesoleva töö autori ülesandeks oli kogu ürituse koordineerimine, mis sisaldas kursuslastelt tööde kohta tekstide kogumist, kokkuleppeid juhendajatega ja vabatahtlikega, koostööd oma perega. Samuti logistika korraldamist, siltidele punktkirja tegemist, meenete valmistamist (mesilasevahast küünlad ja minikindad, mida võib ehtena rinnas kanda). Ning lõpetuseks kogu päeva ja ka näituse avamise läbiviimine. Sündmust läbi viiv meeskond töötas kooskõlastatult. Logistika oli paigas ja vabatahtlikud õigel ajal omal kohal. Igäüks teadis, mida teha tuleb. Kui projekt oleks saanud toetust, oleksid lepingud sõlmitud kunstimagister Elvi Rannamäe ja keraamik Karin Kalmaniga, kes panid näituse üles ja kujundasid selle. Samuti oleksid töövõtulepingud sõlmitud Kadi Sarapuuga, kes kujundas ja koostas koos Elvi Rannamäega kataloogi ning valmistas näitusele tööde sildid, ning Arne Sarapuuga, kes sõidutas ja kandis tööd raamatukokku. Selle meeskonna tasustamine oleks olnud suhteliselt sümboolne. Kui oleksime tellinud väljastpoolt kataloogi koostamise ja siltide valmistamise teenuse, oluks kulud neljakordsed. Kui ka oluks vahendeid osta transport teenusena - auto, kütus, juhi ja transporttöölise tasu, maksnuks selline teenus kindlasti kordi rohkem kui see, mida sümboolselt oleksime maksnud oma inimestele, keda võime täielikult usaldada. Transportimisel on alati oht, et esemed purunevad, kui need pole hästi ära pakitud. Seda käsitletava näituse tööd kahjuks ei olnud, kuid meie oma inimeste transpordituna jäid kõik terveks, sest oli teada, kuidas need pakitud olid. Hästi pakkimine nõudnuks lisavahendeid, kaste, paberit ja inimesi, kes seda teinud oleksid.

3. SÜNDMUSE ANALÜÜS JA ENESEREFLEKSIION

Näitus "Avatud Meeled" oli osa ENKL-i korraldatud pimedate nädalat tähistavast päevast. Selle päevaga tutvustas ENKL, kuhu alates augustist 2012 kuulub ka Kakora, oma tegemisi. Plaanitud ettevõtmised läksid korda.

3.1 Sündmuse ladususe hindamine

Näitus „Avatud Meeled“, mis oli üleval Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu fuajees 15.11.-15.12.2012, oli nägemispuudega hobikunstnike ja keraamikahuviliste pooleteise aasta töö kokkuvõtlik tulemus. Kasutasin selle ürituse läbiviimiseks palju läbirääkimisoskusi ja veenmist. Tööde autorid ei suutnud kataloogi jaoks mõeldud tekste ja fotosid enesest ja oma töödest tähtjaks valmis saada. Tuli kasutada aega ja energiat tõestamaks, et nende tööd on näitusele panemiseks küllalt head. Kui kõik oli valmis ja tööd oskuslikult eksponeeritud, leidsid osalejad ise ka, et tehtu oli vaeva väärt.

Vabatahtlike otsimisele ja veenmisele kulus samuti aega ja energiat, kuid nende tehtud töö oli suur osa meie ettevõtmise õnnestumisel. Näiteks Ida-Tallinna Keskhaigla Silmakliiniku silmaosakonna juhataja dr Maire Geršman pidas sel päeval tasuta avaliku loengu Eestis enamlevinud silmahaigustest, nende ravivõimalustest ning silmade tervise hoidmisest. Teatri NO99 turundusjuht Kätlin Sumberg oli vabatahtlikuna abiks suupistete väljapanemisel ja pakkumisel ning ka koristamisel. Kadi Sarapuu ühendas vabatahtliku muusiku tehnikat ja abistas hiljem ka kõiges muus. Arne Sarapuu, Liivi Vahter Saaremaalt ja Helle Reimand Tartust tegelesid kogu päeva mitmesuguste erinevate ülesannetega. Näituse avamisel esinenud muusik Jakob Rosin andis oma mänguga näituse avamisele mõnusa meeleolu. Kursuste juhendajad Elvi Rannamäe ja Karin Kalman olid tegevuses näituse ülespanemise ja kujundamisega.

Kogu päev kulges ladusalt. Kõik algas õigeaegselt ja viperdusi ei olnud. Logistika toimis tõrgeteta, kõik vabatahtlikud tulid õigeaegselt kohale ja teadsid oma tegemisi. Kuigi kõik oli korras ja sujus ladusalt, tundsin puudust abilisest enese kõrval, kes oleks andnud mulle kui nägemispuudega inimesele informatsiooni toimuvast - kes tuli, et tervitama minna jne. Kuigi kogu oma pere oli sel üritusel tegevusse rakendatud ja peale oma pere liikmete oli teisi vabatahtlikke abiks, tundsin mõnikord, et minul puudusid kontaktid külastajatega ja see häiris.

3.2 Eneserefleksioon

Käsitletav sündmus, näitus „Avatud Meeled“, oli pea pooleteiseaastase tiheda töö finaali. Minul oli juba kunstikursuse alguses mõte selle töödest edaspidi näitus korraldada. 2011. aasta lõpul kõnelesime näitusest Elvi Rannamäega ja esitasime taotluse 2012. aasta kevadeks plaanitud jätkukursuse rahastamiseks. Taotlus sai positiivse vastuse. Kui toetus tuli ka keraamikakursuse taotlusele, tutvustasime osalejatele näituse korraldamise ideed, valmistamaks neid ette oma töid näitusele panema.

Ettevalmistused olid küllaltki pingelised. Näituse rahastamisaotlustele tulid eitavad vastused. Pea samaaegselt tõime Soomest, Turust, puuetega inimeste installatsiooninäituse „Pühad koletised“, mis avati Tallinnas 3.9.2012. Ka see projekt ei saanud toetust ja kulud kandsime teise projekti tööjõukuludest, seega oma palga arvelt. Lisapingeid tõi mitmekümnete meeldetuletuste saatmine ja helistamine näituse „Avatud Meeled“ osalejatele, et saada neilt kataloogi jaoks tekste ja pilte. Tuli kasutada telefoni teel mõjutamist ja läbirääkida nendega, kes ei tahtnud esineda oma nime all. Lõpuks leidsime siiski kõiki osapooli rahuldava lahenduse. Kataloog sai pärast suurt tööd ka valmis ning jõudis õigeaegselt näituse avamisele.

Alati on mure vabatahtlikega. Ka selle ürituse puhul ütles inimene, kes oli lubanud appi tulla, päev enne sündmuse toimumist ära. Jälle tuli telefon kätte võtta ja tuttavad läbi helistada, et abi saada ja päev korda läheks. Positiivse näitena tootsin siia kõrvale meeldiva kogemuse suhtlemisest Ida-Tallinna Keskhaigla Silmakliiniku juhataja dr Maire Geršmaniga, kes tuli meie teabepäevale tasuta loengut pidama.

Miinusena tootsin välja, et näituse projekt ei saanud toetust. Kahjuks pole me põhjuste kohta kunagi tagasisidet saanud. Füüsiliselt polnud võimalik selles küsimuses telefonitsi järelpärimisi

teha, kuna jõud kulus osalejate ümberveenmisele. Üsna mitu osalejat ei näinud mõtet oma töid näitusele panna. Neid tuli kannustada ja julgustada.

Vabatahtlikele peab kindlasti motiveerivamaid pakkumisi leidma. Selgus, et kui vabatahtlikud tulevad appi kaugemalt kui sellest linnast või kohast, kus sündmus toimub, peab neile ka sõidupiletid välja maksma. On olukordi, kus isegi see ei motiveeri. Seega tuleb vabatahtlikud leida võimalikult lähedalt. Vabatahtlik muusik Jakob Rosin tuli kohale oma elektriklaveriga, võimendused tõime aga Kakora kontorist. Võtsin enda peale jälle liiga palju vastutust, sest eelarvet praktiliselt polnud. Seda ei tohiks teha. See on plaan B. On hämmastav, et sündmus siiski nii sujuvalt kulges. Suureks abiks olid muidugi kursuste juhendajad, kes näituse ülespanemise oma õlule võtsid. Kutsusin juhendajad paar nädalat enne näituse ülespanemist kontorisse ja arutasime nende ülesanded läbi. Elvi Rannamäe tegi omal initsiatiivil fotostendid, kus olid pildid tööprotsessist: kuidas ja milliste vahenditega osalejad töötasid. Minu peale jäi tööde siltidele punktkirja tegemine. Päeva kordaminekul abiks olnud pereliikmed võtsin kokku kolmapäeva, 14. novembri õhtul, kui rääkisime läbi, mis, millal ja kuidas kellegi teha jääb. Leppisime kokku, millises järjekorras logistika pidi toimima ja millised on kellegi ülesanded. Transpordivahendiks oli pere sõiduauto ning selle juhiks minu abikaasa. Tänu pere ja vabatahtlike panusele läks üritus korda ja tegelikult ei teadnudki keegi, milliste minimaalsete vahenditega see läbi viidi.

KOKKUVÕTE

Käesolevas töös andsin ülevaate sündmust korraldanud organisatsioonidest Kakora ja ENKL, samuti ürituse ettevalmistamisest ja selle kulgemisest. Püüdsin toimunut süstematiseerida ja anda ülevaade sündmusega seotud organisatsioonide taustast, tegevusest, eesmärkidest, väärtustest, rahastusest ja töökorraldusest. Töö juurde kuulub ka väike tagasivaade Kakora tegemistele kunsti ja keraamika valdkonnas läbi aastate ning Kakora sündmuste kalender 2012. Ülevaade rahastamisest ja vahendite moodustumisest selgitab puhtalt projektipõhist tegevust. Tööga toon välja, et projektipõhine rahastus pole jätkusuutlik, sest hakkame väsima, toetudes ainult enese vähestele võimalustele.

Seniste tegutsemisaastate kogemus näitab, et kuigi kõigest sellest, millega tegeleme, on internetiavarus infot täis ja eri maades on kogemusi palju, ei teata või ei taheta teada Eestis uutest ligipääsetavust soodustavatest võimalustest veel kuigi palju, sest „SEE EI PUUDUTA MEID!“. Väga selgelt näitas seda ka käesoleva aasta aprillis Tallinnas toimunud „Fragile?“ - sümposiumil osalemine. Väliskülaliste hulgas oli rohkem nägemispuudega inimesi kui kohalike hulgas. Meie nägemispuudega inimestes on sügavalt juurdunud arvamus, et kunst ja tants pole nende jaoks, kuna ühiskonnas valitsevad hoiakud ja väärtushinnangud on seda võimendanud. Käesolevas töös vaatasin tagasi Kakora koostööle erinevate partneritega ja nende võimalustele meid aidata. Korraldamisel sain kasutada palju läbirääkimistehnikaid, veenmaks nägemispuudega inimesi kursustel osalema ja seejärel toimunud näitusel oma töid eksponeerima. Toon lõpetuseks mõned mõtted „Fragile?“ - sümposiumilt, kus arutleti ja vaeti just selliste küsimuste üle, nagu kas kunst on nägemispuudega inimeste jaoks samuti kõikehõlmav esteetika? Ja kas nägemispuudega inimeste tehtud kunst jõuab publikuni - või millised on takistused? Kas kunst on nägemispuudega inimestele väärtuslik ja vajalik, ja kui on, siis millisel moel? Kui kaugele antud väärtuslikkus ulatub - kas ka publikuni? Selleteemalisi uurimustöid pole Eestis veel tehtud, kuid loodan, et edaspidi leidub ka nende küsimuste kohta materjale ja tehakse magistri- ning doktoritöid.

KASUTATUD KIRJANDUS

Alas, R. 2008. Juhtimise alused. Kirjastus Külim

Braille 200. sünniaastapäeva infoportaal. 2013. <http://www.braille.ee/punktkiri/ei/vaike> (27.2.2013).

Definitions. 2001-2013. Definitions: Definitions of promotor. Definitions koduleht. <http://www.definitions.net/definition/promoter> (6.5.2013)

Encyclopædia Britannica. 2013. Valentin Haiy. Encyclopædia Britannica kodulehekülg <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/257226/Valentin-Hauy> (27.2.2013)

Fragile? –sümposium. Tants, kunst ja nägemisvaegus, Tallinna Ülikool 19.-21. aprill 2013

Harju, A. 2005. Yhteisellä asialla – Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Kansanvalistusseura, 2. trükk, daisy-yhdistelmäkirja Celia – Näkövammaisten Kirjasto 2010.

Ilvonen, A. 2011. Miten Vaikutan?: kansalaistoimijan vaikuttamisopas. Opintotoiminnan Keskusliitto, daisy-yhdistelmäkirja Celia – Näkövammaisten Kirjasto 2012.

Kakora, MTÜ. 2008-2013. MTÜ Kakora põhikiri. MTÜ Kakora koduleht. <http://kakora.sarasyt.com/?page=4&lang=est> (8.5.2013)

Thommen, J.-P. Management und Organisation. Konzepte. Instrumente. Umsetzung. Zürich: Versus Verlag, 2002.

Türk, K. Siimon, A. 2004. Juhtimine – Teoreetilised alused, Tartu Ülikooli kirjastus 2004, 2-trükk.

Õunapuu, L. 2002. Üliõpilaste kirjalikud tööd. Metoodiline juhend. Viljandi

LISAD

LISA 1. KUTSE/PÄEVAKAVA

Kutse 15.11.2012

- Põhjamaades tähistatakse novembri teisel nädalal „Pimedate nädalat“ (Sokeain viikko), mil tuuakse esile nägemispuudega inimeste probleeme ning pakutakse neile lahendusi.
- Taani ja Rootsi kaudu jõudis see ettevõtmine 1921 Soome. Algul oli see ühepäevane sündmus, veidi hiljem juba kolmepäevane ja nüüdseks on välja kujunenud nädalajagu ettevõtmisi, kampaaniaid ja üritusi, kus pööratakse tähelepanu silmahaigustele, nende ennetamisele ja nägemise hoidmisele. Algselt olid need heategevuslikud üritused, mida korraldasid missioonitundega tavainimesed, kuid nüüdseks on korraldajateks nägemispuudega inimesed ise.

Pimedate nädalaga tähistatakse prantslase, ilukirjanduse professori Valentin Haüy sünniaastapäeva (13.11.1745-19.3.1822), kes asutas 1784 Pariisis esimese pimedatele haridust ja sotsiaalseid oskusi andva õppeasutuse. Haridustaseme tõustes hakkasid nägemispuudega inimesed koos missiooni tundvate inimestega novembri teisel nädalal korraldama üritusi ja teemanädalaid. Sellise üritusega teeme nüüd ka meie algust.

Eesti Nägemispuuetega Inimeste Keskliit ühendab kolme organisatsiooni: MTÜ Kakora, MTÜ Valguskiir ja MTÜ Erivajadustega Inimeste Konsultatsioonid.

Päevakava 15.11.2012

kell 10:00 – 13:00 Avatud uste päev ENKL-i ja Kakora ruumides aadressil Tallinn, Estonia pst 15, III korrus (kuna välisuks on elektroonilise lukuga, palun helista tel. 4442200, et pääsed maija)

-tutvumine taktiliste kaartide, siltide ja raamatutega

-saab küsida ENKL-i juhatuse liikmetelt edaspidiste plaanide kohta

-pakutakse kohvi ja küpsiseid

-saab osta saabuvateks jõuludeks mesilasevahast küünlaid ja osaleda loterii-allegriis.

kell 15:00 – 16:30 suurte kogemustega silmaarsti dr Maire Geršmani avalik loeng Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu I korruse rühmaruumis, Rävala pst 10. Teemaks nägemise tervis, selle hoidmine ja Eestis praegu enamlevinud silmahaigused.

kell 17:00 – 19:00 nägemispuudega harrastajate kunsti ja keraamikatööde näituse „Avatud Meeled“ avamine Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu fuajees.

- *Avasõnad ENKLi ja Kakora juhatuse liige - Sülvi Sarapuu

*Tõnis Mägi „Vestlus Hermaniga“ – muusik Jakob Rosin

- *Mõtted kunstikursuse juhendajalt - Elvi Rannamäe
- *Kuidas 70kg savi kolme päevaga töödeks sai - keraamik Karin Kalman

*Risto Lauri „Hällilaul“ – muusik Jakob Rosin

- *Sõnavõttud ja tervitused.
- *Yiruma „River flows in you“ - muusik Jakob Rosin
- *Näitusega „**Avatud Meeled**“ tutvumine ja suupisted.

Näitus jääb avatuks kuni 15.12.2012.

Tere Tulemast!

LISA 2. KAKORA 2012. AASTA TEGEVUS

2012 aasta sündmused:

- 10.1.–10.7. loomingu kirjutamise võistlus "Nägemiseni, ütles pime..."
- 11.1. moodustati Nägemispuudega Inimeste Kuuldemängude Hindamise Kogu.
- 15.1. mesilasevahast küünalde valmistamise kursus koostöös Kondase keskusega Viljandis.
- 6.2.–11.6. kunstikursus nägemispuudega täiskasvanutele, juhendaja kunstimagister Elvi Rannamäe. (Tallinn)
- 11.3. Nägemispuudega Inimeste Kuuldemängude Hindamise Kogu valis kahel viimasel aastal esietendunud kuuldemängudest välja parima.
- 29.3. tutvustasime Viljandi Kultuuriakadeemias tulevastele koolitajatele kirjeldustõlget kui teenust.
- 9.4. kohtumine Draamateatri direktoriga tulevase projekti "Kirjeldustõlge professionaalses teatris" teemal. Jõuti kokkuleppele kutsuda nägemispuudega inimesed teatrisse esimestele lugemistele soodushinnaga.
- 10.4. MTÜ Kakora aastakoosolek.
- 12.4. koolitus Endla teatris "Kultuuri kättesaadavus teatris, sh kirjeldustõlge".
- 12.4. Nägemispuudega Inimeste Kuuldemängude Hindamise Kogu liige Jakob Rosin andis Raadioteatri pidupäeval (Felix Moori sünniaastapäeval) üle Kakora tunnustused.
- 16.4. koostöökoosolekul PÖFF-is "Erivajadus rikastab".
- 19. ja 20.4. Kakora Invamessil, esitleti esmakordselt taktilist Tallinna kesklinna kaarti. (HMN/SM)
- 20.4. Invamessi programmi raames etendus kirjeldustõlkega film "Kinnunen".
- 17.5. Heliseminar Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse saalis, Endla 59.
- 27.5. kirjeldustõlkega joonisfilmi "Lotte ja kuukivi saladus" linastus kinos Artis Euroopa lastefilmide festivalil. Kirjeldustõlke tegi Ene Härmatis. (Lastefond)
- 2.-4.6. keraamikakursus nägemispuudega inimestele Studio Keraamika OÜ ruumes, juhendaja keraamik Karin Kalman. (HMN/SM)
- 5.6. kohtumine Regios Merle Annoviga saamaks teada, kuidas saaks Regio aidata taktiliste kaartide põhjade ettevalmistamisel.

- 11.6. taktilise Tallinna kaardi tutvustamine Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti kokkukutsutud koosolekul Endla 59 klubiruumis.
- 30.6. keraamikakursuse töödest välknäitus "Avatud sõrmed".
- 10.7. lõppes loomingu kirjutamise võistlus "Nägemiseni, ütles pime ...".
- 11.8. esitleti kirjeldustõlkega filmi "Sügisball" Tartus TARTUFF-il.
- 28.8. esitleti taktiliseid kaarte ja silte Tallinna invakomisjonile Endla 59 majas.
- 1.9. kuulutas žürii koosseisus Juta Adams, Jürgen Dengo ja Priit Kasepalu välja loomingu kirjutamise võistluse tulemused. Saadeti päring, kas võistluse auhindu ja aukirju võiks üle anda valge kepi päevale pühendatud konverentsil. Kahenädalase ootamise järel saatis Kakora välja teate, et saadab auhinnad võitjatele koju. Eesti Pimedate Liit ei soovi teha koostööd.
- 3.9. avati Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuses, Endla 59, II korrus, installatsioonide näitus "Pühad koletised", mis jäi avatuks kuni 3.11.
- VAT-teatri lavastaja nõustamine kirjeldustõlke tegemiseks.
- Puutepunkt tegi näitusest "Pühad Koletised" saatelõigu.
- 5.9. Koolitus vabariiklikel muuseumitöötajate suvepäevadel "Kuidas arvestada muuseumites puuetega inimestega" (koolitajana)
- 12.9. toimus küünalde valmistamise kursus.
- 18.9. Puutepunkt tegi Estonia pst 15 ruumes saatelõigu taktilistest kaartidest ja reljeefsetest siltidest.
- 23.9. ETV saates Puutepunkt eetris saatelõik näitusest "Pühad Koletised"
- 28. ja 29.9. kirjeldustõlkega teatrietendused Nõmme Kultuurikeskuses, millega VAT-teater ja Tallinna Puuetega Inimeste Koda tähistasid koos oma ümmargusi sünnipäevi.
- 10.10. osalesime Tallinna Puuetega Inimeste Koda sünnipäevale pühendatud konverentsil.
- 13.10. valmis kirjeldustõlge filmile „Idioot“, kirjeldustõlgid Leino Rei ja Mart Aas. (HMN/SM)
- 15.10. Põhja-Eesti Pimedate Ühingu ruumes valge kepi päeva puhul korraldatud avatud uste päeval esitles Kakora keraamikat, taktilist Tallinna kesklinna kaarti ja uut kirjeldustõlkega filmi „Idioot“. Kakora toetuseks loterii, mesilasevahast küünalde ja käsitöö müük.
- 16.10. koolitus kultuuri kättesaadavusest Viljandi Kultuuriakadeemia tudengitele.
- 28.10. Puutepunktis saatelõik taktilistest siltidest ja kaartidest.

- 5.-30.11. näitus "Pühad Koletised" Pärnu Uue Kunsti Muuseumis, Esplanaadi 10.
 - 15.11. näituse "Avatud Meeled" avamine Rävala pst 10, Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus. Näitus jäi avatuks kuni 15.12.
- 17.11. Kirjeldustõlgega mf „Puhastus“ PÖFF-il.
- 24.11. Kirjeldustõlkega joonisfilm „Lotte ja kuukivi saladus“ PÖFF-il.
- 25.11. Kirjeldustõlkega mf „Puhastus“ kordusesitus PÖFF-il.
- Osalemine Tallinna Puuetega Inimeste Koja konverentsil „Puuetega inimesed 20 aastat muutuste teel“.
- 30.12. käivitati kultuuriteemaline meililist.

(Kakora /kalender, kakora.sarasy.com)

LISA 3. KAKORA KUNSTITEGEVUS LÄBI AASTATE

2006

14.-21.10. Soome nägemispuudega keraamikute tööde näitus "Täitsa pime" täiesti pimedas ruumis Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuses, Endla 59.

2008

19.-21.9. rahvusvaheline keraamikakursus nägemispuudega huvilistele Helsingis.

1.-15.12. keraamikanädalavahetuse töödest näitus SINASÕPRUS-SINUNKAUPAT Helsingis.

2009

5.-31.1. näitus SINASÕPRUS-SINUNKAUPAT Tallinnas.

25.2.-31.3. näitus SINASÕPRUS-SINUNKAUPAT Tartus.

13.4.-21.5. näitus SINASÕPRUS-SINUNKAUPAT Pärnus.

16.10.-13.11. oli Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse ruumides üleval kahe nägemispuudega Soome kunstniku, Maarit Hedmani ja Ismo Tilanto näitus "Muutumine – Muutos".

4.12.2009.-31.1.2010. näitus "Muutumine – Muutos" Viljandis Kondase keskuses.

2010

19.2.-6.3. näitus "Muutumine – Muutos" Tartus Loovgaleriis.

5.6. sõrmedega maalimise kursus nägemispuudega inimestele Tallinnas. Juhendaja nägemispuudega maalikunstnik Maarit Hedman Soomest.

2.10. Soome nägemispuudega fotograafi Ismo Tilanto juhendamisel toimus digifotograafia kursus nägemispuudega inimestele.

4.10.-26.11. Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse teise korruse hallis, Endla 59, oli üleval nägemispuudega inimeste sõrmedega maalitud tööde näitus "Meelemaastikke sõrmede kaudu".

12.10. tegi Puutepunkt näitusest ja tööde autoritest saatelõigu, mis oli eetris 14.11.

30.10.2010.-11.2.2011 nägemispuudega inimeste keraamikanäitus "Mõtted savis" pimedas ruumis Viljandis Kondase keskuses.

9.12.2010-11.2.2011 nägemispuudega inimeste sõrmedega maalitud piltide näitus "Meelemaastikke sõrmede kaudu" Viljandis Kondase keskuses.

2011

16.4. tekstiilikollaaži kursus nägemispuudega inimestele Tallinnas, juhendaja kunstimagister Elvi Rannamäe.

11.6. külaskäik kunstnik Siim-Tanel Annuse juurde.

22.8.–2.9. osalemine Turu Kultuuripealinn 2011 raames toimunud puuetega inimeste kunstinäitusel VAKU Soomes.

15.9.–31.12. kunstikursus nägemispuudega inimestele.

2012

6.2.–11.6. kunstikursus nägemispuudega täiskasvanutele, juhendaja kunstimagister Elvi Rannamäe.

2.-4.6. keraamikakursus nägemispuudega inimestele Stúdio Keraamika OÜ ruumes, juhendaja keraamik Karin Kalman.

30.6. keraamikakursuse töödest välknäitus "Avatud sõrmed".

15.11. näituse "Avatud Meeled" avamine Rävala pst 10, Tallinna Ülikooli Akadeemilises Raamatukogus. Näitus jäi avatuks kuni 15.12.

Lisaks sotsiaalpoliitilise kunsti näitused "Pretty Cripple" Jenni-Juulia Wallinheimo 2007 Tallinnas ja 2008 Tartus, "Loomakari" 2009 Tallinnas ja "Pühad Koletised" kaks näitust Tallinnas ja üks Pärnus 2012/2013. (kakora.sarasy1.com/kalender)

LISA 4. NÄITUSE SILDID

Kõik näituse sildid valmistati käsitsi. Teenusena palusime paberikauplusel siltide materjal, papp, sobivasse suurusesse lõigata. Kadi Sarapuu ja Elvi Rannamäe kirjutasid need tušiga ilukirjas valmis. Siltidel oli nii autori kui töö nimi ja need kaeti läbipaistva kilega, millele oli punktkirjas kirjutatud sama tekst, mis tušigagi.

Pilt 1 ja 2. Tööde sildid

LISA 5. NÄITUSE KATALOOGID

Näituse kataloogid valmistati järgmiselt :

Esmalt koguti kokku üheteistkümne osaleja enesetutvustused, tööde fotod ja neid tutvustavad tekstid, ka tööde autorite endi fotod. Kõikidelt osalejatelt me fotosid ei saanudki. Oma kokkuvõtted kirjutasid kataloogi ka kursuste juhendajad ja kursuste korraldaja Sülvi Sarapuu. Kadi Sarapuu ja Elvi Rannamäe valisid välja formaadi ning kujundasid piltide ja tekstide abil kataloogi, mis telliti kõvakaanelisena fotofirmalt. Teksti osast tehti Eesti Pimedate Raamatukogus punktkirjas kataloog.

Pilt 3. Kataloogi kaanepilt

LISA 6. KÜLASTAJATE ARVAMUSED

Väljavõtteid külalisteraamatust:

„Usun ja tean, et nendes töödes on väga palju tundeid, püsivust, soovi, tahet, sest vähesed, kellel silmad on abiks ja näitavad valgust, saavad sellega hakkama.“

„Suur tunnustus kursuste juhendajatele, näituse korraldajatele ja näitusel osalejatele.“

„Edu ja kordaminekuid aktiivsele juhtkonnale erivajadustega inimeste aktiveerimisel erinevates tegevusprojektides.“

„Võtan kaasa meeldivad mälestused meeldivatest mõttevahetustest. Edu soovides!“

LISA 7. KURSUSTE JA NÄITUSE PILDID

Pilt 4. Geelküünalde valmistamine kunstikursusel 2011.

Pilt 5. Portreemaali tund kunstikursusel 2011.

Pilt 6. Mosaigi töötuba kunstikursusel 2012.

Pilt 7. Maakunstitunnis kunstikursusel 2012.

Pilt 8. Keraamikahuvilised keraamikakursusel 2012.

Pilt 9. Näituse plakat Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu fuajees.

Pilt 10. Muusik Jakob Rosin näituse avamisel.

Pilt 11. Keraamik Karin Kalman. Ja pilt 12. Kunstijuhendaja Elvi Rannamäe.

Pilt 13. Maaligalerii näitusel „Avatud meeled“.

Pilt 14. Valmis keraamatööd vitriinis.

Pilt 15. Kunstikursusel valminud klaasid.

Pilt 16. Valik taimeseadekursuse töid mosaiikpottides.

LISA 8. ÜRITUSELE TAOTLETUD EELARVE

Projekt näitus "Avatud Meeled" ja taimeseadekursus nägemispuudega inimestele.	
Aeg: 1.11. - 31.12.2012 Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu, Rävala pst 10.	
2011. aasta sügisel ja 2012. aasta kevadel korraldas MTÜ Kakora nägemispuudega inimestele kunsti- ja keraamikakursused, mille töödest valmib näitus „Avatud Meeled“.	
Kunstikursust juhendas kunstimagister Elvi Rannamäe ja keraamikakursust keraamik Karin Kalman.	
Näitusel on väljas nende kursuste ajal valminud tööd, kuid ka fotod nägemispuudega inimeste kunstitundidest, millega püüame kõigutada eelarvamusi, justkui ei saaks nägemispuudega inimene kunstiga tegelda. Kuna kursuste käigus valmisid mitmed nõud, mosaiigiga kaetud lillepotid ja keraamilised anumad, soovisid nägemispuudega kunstihuvilised kätt proovida ka taimeseadete tegemisega nendesse nõudesse. Seejärel pandaks need taimeseaded koos nõudega näitusele välja.	
Taimeseadekursus 15.11.2012	
<i>Neli akadeemilist tundi, mille hinnaks koos käibemaksuga on 200€. Sisaldab materjale ja õpetuse 8-10 inimesele</i>	
<i>Näituse korraldamiseks kavandatud 100€ sisaldab taktiilseid/tavatrükis silte, 3 kataloogi ja materjale.</i>	
<i>Kursuse juhendajate tasu näituse ülespanemisel ja mahavõtmisel 100€ koos maksudega</i>	
<i>Raamatupidaja 23€</i>	
<i>Projektijuhi tasu 42€</i>	
Kokku 465€	
<i>Omaosalus 51,66€, sisaldab side- ja transpordikulusid</i>	
Kogumaksumus 516,66€	
Tegevuskava:	
<ul style="list-style-type: none"> - Taimeseadekursuse korraldamine 15.11.2012 - Näituse kataloogi ja tööde siltide kujundamine ja valmistamine. - Näituse ülespanemine 15.11. - Näituse mahavõtmine ja aruandlus 15.12/31.12.2012. 	

LISA 9. ARTIKKEL RAILI ILVES 2011

Kunstikursusel ilu ja idee harmooniat õppimas

Kirjutanud Raili Ilves

„Kui inimene ei oska prantsuse keelt, läheb ta prantsuse keele kursustele. Kui ei oska autot juhtida, läheb autojuhtimiskursustele. Aga kui ma kutsun kedagi kunstikursusele, vabandavad nad end sellega, et ei ei ei, ma ei oska ju üldse joonistada!“

Kuuldes kunstiõpetaja Elvi Rannamäed sedasi rääkimas, naersin sama lõbustatult kui kõik teisedki kohalolijad. Kuni mulle meenus, kuidas ma sügise alguses pimedatele mõeldud kunstikursuse kavaga tutvudes olin otsustanud õige mitmed tunnid vahele jätta põhjendusega, et neid asju ei oska ma üldse.

Kuid kursused, nagu Elvi Rannamäe ütles, on tõepoolest selleks, et õppida seda, mida veel ei osata.

Sügisel said pimedad ja vaegnägijad MTÜ Kakora korraldatud kursusel võimaluse nii oma kunstialaseid teadmisi kui ka oskusi täiendada. Ei, karusid tantsima ei õpetatud. Kuid tavapära kursustest erines meie oma selle poolest, et õpetaja oli välja valinud pimedatele paremini sobivad valdkonnad, kus ka ilma silmanägemiseta on võimalik ilusate tulemusteni jõuda. Ja seal, kus muidu oleksime jänni jäänud, kasutasime otse loomulikult abivahendeid. Nõnda ei jäänud tegelikult siiski kõrvale ka pimedatele pealtnäha tavatud tegevused nagu maalimine või oma toa plaani joonistamine. Seejuures sai ebateadlik element, näiteks mina, teadlikuks nii mõnestki veel avastamata toredast abivahendist.

Pea igasse tundi mahtus ka sorts uusi teoreetilisi teadmisi. Natuke sellest, mis on kunst, rohkem ikka sellest, kuidas seda tehakse.

Ühes esimestest tundidest kujundasime peente polümeersavist ribade abil joogiklaasidele reljeefse pinna. Ja et tunni teema oli joon ning kunst olevat suures osas mõtlemisülesannete lahendamine, tuli meil pelgalt joonte abil väljendada oma nädalapäevi. Ega väga raske olnudki. Näiteks pühapäevaklaasil oli väikestest kollastest, oranžidest ja punastest joontest tekitatud

päikeseloojang, mis lõpetab päeva, nõnda nagu rõõmsavärviline pühapäev lõpetab nädala. Pärast tavalisest praeahjust läbikäimist oli reljeefne kujutis ka lõplikult klaasi küljes kinni. Tulemus nägi hea välja, olles samas ka praktiline: reljeefne klaas püsib paremini peos kui sile.

Disainimine ei tohiks pimedatel samuti konti murda. Kui aga keegi plastiliini voolides või paberit voltides siiski mõne kondi murrab, pean oma sõnad paraku tagasi võtma. Õpetaja hinnanguil olevat disain pimedatele just eriti sobiv kunstiala, kuna nõuab eelkõige probleemide märkamise ja lahendamise oskust pluss mõtlemisvõimet. Neid kõiki, nagu ka plastiliini ja paberivoltimist, läks meil vaja leiutustegevuses ja valmivate toodete katsetamises, millest disaineritöö suures osas koosnevatki. Meie saime käe valgeks kapinuppude, noa käepidemete ja uudsete karpide väljamõtlemises.

Geelküünalde valmistamise tunnis ühendas kõiki valmis saanud küünlaid üks joon: kõik küünlad olid väga ilusad. Kuid neil oli ka üks ühine erinevus: nad kõik olid erinevat moodi ilusad. Geel lihtsalt on selline materjal, et ükskõik kuidas sa merekarbid, kivid ja kivikesed anumasse ka laod, geeli sees näevad nad ikka efektsed välja.

Novembris käisime Mikkeli muuseumis portreenäitusel. Kunstiõpetaja Elvi Rannamäe sai sel näitusekülastusel oma tuleristsed kirjeldustõlgina, sest ta polnud kirjeldustõlget varem kunagi teinud. Meil aga vedas eriliselt sellega, et kirjeldustõlk oli ühtlasi ka kunstiõpetaja, kes oskas seletada, kuidas maalitakse varrukapitsi nii, et sellest roosa käeselg läbi kumab, või sametkleiti nii, et see ei näe välja mitte nagu plekkmantel, vaid kangas mõjubki pehme ja sametisena.

Elvi Rannamäe oli näitusel eksponeeritavast 52 portreest kirjeldamiseks välja valinud 9. Neis kõigis oli midagi esiletõstmist väärivat, olgu see siis portreeritava asend, eriline taust või hoopis kunstniku tavatu arusaam portreest.

Kui olime ära vaadanud kõhna daami portree, kangekaelse raehärra portree, pühapäevaseks kirikusseminekuks endid üles löönud saksa talupojajapaari portree ja nii mõnedki veel, tõi juhendaja meid lõpetuseks suurte värvilaikudena maalitud noore naise portree juurde. Kollastest, rohelistest, lilladest laikudest moodustus tõepoolest naise nägu. Õpetaja nimetas nähtut popkunsti Juliaks ning andis teada, et see töö sarnaneb kõige rohkem sellele, mida ta meiega järgmine tund tegema tahab hakata.

Nii kummaline kui see tundubki, kursuse viimases tunnis oli tõepoolest meie kord portreed maalida. Popkunsti stiilis portreed niisiis, kus ei pea iga detaili filigraanselt välja joonistama. Et mitte kedagi iseäraliku näovärvi või lihtsalt ebaõnnestunud kujutamisviisiga solvata, maalis igaüks iseend. Selleks tehti meist juba varem digifotod. Õpetaja printis need suures formaadis välja ning tähistas fotol ära valguse, varju ja poolvarju piirid. Pimedate jaoks märkis ta sel viisil tekkinud laigud tunnis vahanööri tulevase maali pinnale. Kel silmanägemine võimaldas, tegi sama töö ise ära.

Ja lõpuks ometi lasti meid ka värvide kallale! Näppusid kasutades katsime vahanööriga piiritletud alad enda valitud värvidega nii, et tumedamad toonid tähistasid varju ning heledamad mõistagi valgust.

Täitsa toredad värviliste nägudega portreed tulid, pole midagi öelda. Kuid mitte see ei olnud kõige üllatavam, et pildid olid hästi õnnestunud ja ilusad nagu nägijad möönsid, vaid see, et me olime täiesti äratuntavad. Või nagu üks kursuslane leidis: poleks uskunud, et valguse ja varjuga saab portree elavaks muuta. Ja et meie sellega hakkama saame.

Ah jaa, portreemaalimise tund oli üks nendest, millest olin otsustanud kindlasti kõrvale hiilida. Mõistagi põhjendusega, et seda ma ei oska.

Kunstikursus jätkub kevadel, kui projekti edasi rahastatakse. Kõik huvilised on oodatud.

LISA 10. ARTIKKEL PRIIT KASEPALU 2010

Videvik, 17. juuni 2010

Pimesi maalimas

Kätel sinist-punast-kollast-rohelist värvi, hinges väga meeldivad elamused, laual kakskümmend maali - niisugune oli pimesi maalimise õppepäeva tulemus.

Sügisel ja talvel pälvis Tallinnas, Viljandis ning Tartus sooja vastuvõtu Soome pimedade kunstniku Maarit Hedmani maalinäitus. Tänavu 5. juunil oli Maarit - ettevalmistuselt kunstiõpetaja - Tallinna Puuetega Inimeste Kojas juhendamas Eesti saatusekaaslaste maalimispäeva. Nii näituse kui ka õppepäeva korraldas MTÜ *Kakora* energiline juht Sülvi Sarapuu. Eesti nägemispuudega kunstihuvilistele maalimise õpetamist rahastas Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet.

Lauad kilega kaetud, kilele kinnitatud suured aluspapid - niisugune pilt ootas kaheksat pimedat või vaegnägemisega kunstihuvilist Tallinnast, Raplamaalt, Pärnust ja Viljandist. Näidiste abil aduti, millise meeololu annavad erinevad materjalid ja lõhnad. Pehmem materjal annab katsudes soojema tunde, kõvem aga külmema. Lõhnadki mõjuvad erinevalt.

Maarit Hedman rääkis, kuidas Soomes toimunud kursusel õppisid pimedad värvide loodud meeolusid tundma - musta värvi puhul söödi musta sütt, punase värvi mõju tunnetamiseks aga punast tomatit. Iga värvi puhul tantsiti erinevaid tantse. Eesti maalimishuvilistele tegi ta aga sõrmeharjutusi: riidest kotikestes olid kompamiseks erinevatest materjalidest esemed - kivi, plastmassist muna, mänguasi.

Töövahendite tutvustamine - värvipalett, spaatel, svamm. Nägijad abilised kinnitasid suure aluspapi külge A3-formaadis papi, millele hakati maalima. Selga pandi mustast kilekotist kaitserüü ja kätte kummist arstikindad. Vaikse meeolumuusika saatel jõuti maalimiseni. Abilised panid paleti süvenditesse akrüülvärvid, mida maalimishuviline soovis. Värvide asukohad paletis tuli meelde jätta. Et mõnd pinnaosa reljeefseks muuta, lisati värvidele erineva jämedusega liiva. Maalimisvahenditeks olid svammitükk, spaatel ja kümme oma sõrmedest pintslit. Svammitükk värvi sisse ja tupsutades kaeti papi pind. Kui pind kaetud, võis kujundite maalimisele asuda.

Maalimishuvilistest pooled olid täispimedad. Kõik õppepäeval osalenud olid lapsena kas hästi näinud või olnud vaegnägijad. Enamik teinud läbi tavakoolide joonistustunnid, mõni hiljemgi kunstiga tegelnud. Pimedana elatud aastad on aga nägemismälu kindlasti muutnud. Kuigi on olemas ettekujutus tegelikkusest ja värvidest, ei pruugi tehtud pilt tegelikkusele vastata.

Pimesi maalides on tegemist, et näiteks pruunile puuksale rohelisi lehti teha - pärast oksa maalimist ja sõrmega rohelise värvi võtmist ei taba, kus oks on. Suurem pind, mida sooviti värviga katta, ümbritseti maalriteibiga, mis hiljem ära võeti. Juhtus sedagi, et värvid kogemata segi läksid. Nii võis kollaseks mõeldud pind hoopis heleroheline välja tulla.

Et pinda paremini tunnetada, võeti õhukesed kummikindad käest ja maaliti paljaste sõrmedega. Abilistel oli palju tegemist - tuli segada värve, vahetada vett, anda käte pühkimiseks paberit.

Kui tööd valmis, rääkis igaüks, mida ta kujutada tahtis. Põnev oli lasta maale nägijal abilisel kirjeldada. Mitu tööd kujutas mereranda. Oli lillemaale, vikerkaar tavalisest erinevate värvidega ja lubav valgusfoor, millel punane ning kaks rohelist tuld.

Valik õppepäeval valminud töödest leiab edaspidi koha MTÜ *Kakora* korraldataval näitusel.

Maalimist katsetanud

Priit Kasepalu

LISA 11. KUNSTIMAGISTER ELVI RANNAMÄE MÕTTEID.

Aita mul teha ise!

Tänapäeval on kunstiõpetusel palju eesmärgi. Kunsti õppimine aitab arendada kriitikameelt ning analüüsi- ja sünteesivõimet ning probleemide lahendamise oskust. Kunstiõpe rikastab keelekasutust, arendab kujutlusvõimet ja ilumeelt, aitab õppida tundma ennast ja luua maailmast tervikpilti, õpetab mõistma pildikeelt. Praktiline kunstiga tegelemine arendab tundemaailma ja loovat mõtlemist. Kõike seda vajab nägemispuudega inimene niisamuti kui nägijagi. Pole ühtegi põhjust, miks pime või vaegnägija ei peaks kunstiga tegelema. Tavaliselt arvatakse, et nägemispuudega inimestel sobib kunstiliikidest keraamika ja skulptuur. See on täiesti õige. Kuid tegelikult saavad, võivad ja oskavad nad tegeleda kõigi kunstiliikidega, nii ruumiliste kui ka tasapinnalistega. Näiteks aitab joonistamine pimedatel õppida tundma kaugus- ja suurusuhteid ning seeläbi harjutada plaanide ja jooniste lugemist. Viimane on aga väga vajalik oskus orienteerumisel. Värvide käsitlemine maalitundides on samuti väga oluline. Värvide abil saab väljendada oma emotsioone, vahel on aga tegemist värvide sümbolsete tähendustega. Värvidest räägitakse pidevalt ning nägemispuudega inimesed soovivad selle teemaga samuti kursis olla. Disainiga tegelemine õpetab märkama probleeme ja neile erinevaid lahendusi otsima, samuti tarbekaupu soetades teadlikke valikuid tegema. Loetelu võib veel pikalt jätkata.

Küsimus ei ole selles, mida õppida ja õpetada, vaid selles, KUIDAS seda teha.

Nägemispuudega inimesed õpivad teiste meelte abil. Kõige tähtsam neist on kuulmine. Nad kuulavad selgitusi ja kirjeldusi, määravad helide abil ära esemete ja inimeste asukoha ruumis jne. Teiseks oluliseks meeleks on kompimine. Katsudes saavad pimedad teada esemete omadused ja suuruse ning kasutavad kompimismeelt ka ruumis liikumisel ja asjade otsimisel. Kõike aga pole võimalik ega mõistlik katsuda. Kuidas näiteks katsuda päikest, maastikku, või kuuma suppi? Selliseid asju saab pime kogeda kirjelduse kaudu.

Nägemispuudega inimeste kunstitundides põhineb õppimine ja õpetamine teiste meelte ning abivahendite kasutamisele. Joonistamiseks ja joonestamiseks saab kasutada taktiliseid joonlaudu ning ritmuff-kilet ja paisupaberit, millel joon muutub reljeefseks. Kavandite tegemiseks sobivad erineva faktuuriga paberid, maalimise juures on abiks šabloonid ja vahanöör. Metoodiliselt on

nägemispuudega inimeste kunstitundides väga oluline süsteemsus. Igal asjal peab olema laual või kapis oma kindel koht, värvidel kindel järjekord, maalida või glasuurida saab kindlas suunas (vasakult paremale, ülevalt alla). Kõike siinkohal ära rääkida ei jõua. Kunstikursuse juhendamisel püüdsin ma juhendada põhimõttest „aita mul teha ise!“ Teemade valiku, õpikeskkonna kujundamise ja juhendamise kaudu püüdsin ma aidata nägemispuudega inimestel kunsti tundma õppida ja seda ise luua ehk OLLA KAASATUD.

Elvi Rannamäe

Kunstikursuse juhendaja

LISA 12. KERAAMIKAJUHENDAJA KARIN KALMANI MÕTTEID

Keraamikakursus nägemispuudega ja pimedatele täiskasvanutele

Keraamikakursus vaegnägijatele ja pimedatele toimus 2.- 4.juunil ja 30.juunil 2012. Kursuse maht oli 20 akadeemilist tundi jagatuna kolmeks kuuetunniseks tööpäevaks ja üheks kahetunniseks tööpäevaks, mille käigus kujundasime koos välknäituse keraamikaateljees koha peal.

Kursuse idee sain siis, kui tegin mõni aasta varem oma õpilastega erinevaid ülesandeid, sealhulgas voolisime savi pimesi.

Üldlevinud arusaam on, et savist võib igaüks midagi valmis teha ja põhimõtteliselt on see ka tõsi. Keraamika on aga palju laiem mõiste, kui ainult savist voolitud kujukesed. Sellest tõdemusest lähtuvalt kujuneski kursuse ülesehitus vaheldumisi teoreetilisest osast ja praktilistest ülesannetest. Praktilised tööd olid aga jagatud nii, et kursuselased said kogemuse nii pisiplastikaga, pinna ja reljeefiga töötamises, kui ka väiksemate tarbenõude valmistamises.

Esimesel päeval tutvusid kursuselased erinevate saviliikidega, kuulasid lühikest ülevaadet savidest, savi tekkeloost, keraamika ajaloost ja kasutamisest igapäevaelus. Kõrvuti erinevate plastiliste savidega, madalkuumuse pottseпасavi, kõrgkuumuse treisavi, mitme eri koreduseastmega šamottsavi, portselani ja vedela valusaviga, olid teise laua peale kompamiseks välja pandud juba valmis suuremad ja väiksemad keraamilised esemed ning pisiplastika.

Esimese tööpäeva esimese harjutuse käigus sai iga kursuslane kilo savi, millega ta alustas tööd. Seejärel andsid kõik oma töö edasi paremal käel istuvale lauanaabrile, kes tutvus kompamise teel naabri tööga ja jätkas siis seda. Tööd vahetasid kohta 9 korda, kuni iga autor sai tagasi oma algse töö. Tulemus oli põnev. Algselt ei olnud plaanis esimesi töid säilitada, aga kuna tulemus oli väga hea, siis glasuurisime ja põletasime ka need tööd. Teine teema esimesel päeval oli pabersavist skulptuur ja vormi otsimine savis.

Esimene tööpäev lõppes teoreetilise ülevaatega vedelatest värvitud savidest ehk angoobidest, millega autorid katsid valminud tööd ise kas näppude või pintsliga. Teist tööpäeva alustasime savipallist kausi näpistamisega. Uus töövõte oli puidust labidakesega töö koputamine nii, et saadi

kinnine seest õõnes vorm. Juhendaja abiga lõigati seejärel kerast välja kaas ja kleebiti kaanele nupp ning dekoreeriti ese soovi korral reljeefsete detailidega.

Teise tööpäeva teooriateema oli glasuurid, nende kasutamine ja tööohutuse tagamine glasuuridega töötades. Tegime märkmeid, mis värvi keegi oma töid soovib. Kuna pimesi glasuurimine, erinevalt angoobiga töötamisest, vajab rohkem kogemusi, siis glasuuris juhendaja tööd peale ettepõletust vastavalt autorite soovile. Valida oli erinevat värvi läikivate ja poolmattide glasuuride vahel. Teise tööpäeva kolmas teema oli vorstitehnikas lihtsa anuma valmistamine, millele eelnes pika ühtlase savirulli rullimise ülesanne.

Kolmanda tööpäeva teema oli reljeef, ruumiline pinnakompositsioon, kus kursuselased said rakendada kunstitundides omandatud teadmisi kompositsioonist ning pinna organiseerimisest. Juhendaja valmistas ette saviplaadid, millele siis iga autor oma kompositsiooni tegi. Plaadid kaeti seejärel angoobidega ja osaliselt juhendaja poolt hiljem ka glasuuriga. Kolmanda päeva lõpetas vaba teema, mille käigus valmisid küünlajalad, kruusid, taldrikud jne.

Peale kursuse kolme intensiivset tööpäeva, mille käigus kasutati tööde tegemisel ära 70 kg erinevaid savisid, põletas juhendaja tööd madalal temperatuuril, glasuuris need vastavalt autorite soovidele ja põletas veel kord glasuurpõletuses.

Neljas tööpäev koosnes nii autorite endi kui kaaslaste valmis töödega tutvumisest, arutelust ja näituse seadmisest tööruumi laudadele. Kokkuvõtteks võin öelda, et kursused õnnestusid hästi, õppimine ja õpetamine oli vastastikune. Tööd said rõõmsad ja isikupärased.

Karin Kalman

Keraamik ja keraamika eriala õppejõud

SUMMARY

Creative and practical thesis, exhibition "AVATUD MEELED"

In this work I give an overview of the event arranged by the organizations Kakora and Estonian Federation of Visually Impaired (EFVI), the progress of the event and its preparation. I try to systematize what happened and give an overview of the background of the event-related organizations, activities, goals and values, funding and job management. Part of the work is an overview of the field of art and ceramics organized by Kakora over the years and another aspect is the event calendar 2012. An overview of funding and resources explains the formation of the purely project-based activities. I bring my work up to that project-based funding is not sustainable, as we are tired, relying only on a small number of self-capabilities. During these years it has been shown that while all of what we deal with, expanse of the internet is full of information and experience from many different countries. In addition, it is not known or people don't want to know the favor of the new accessibility options in Estonia, because they have the way of thinking like "IT DOES NOT CONCERN US". It face was shown very clearly to us during in participation in the Fragile? -symposium in Tallinn this April: Among the guests there were more visually impaired people from other countries than local participants.

Our visually impaired people are very strongly dominated by the belief that art and dance is not for them. I looked back in this work at Kakora business partners and their contributions, their ability to help us. When organizing the event I had to use a lot of negotiation techniques to convince the visually impaired people to participate in courses and then participate in the exhibition with their art works.

Finally, I discuss some thoughts that rose from the Fragile? –symposium for example, is the art of visually impaired people to be regarded as comprehensive aesthetics? Can art made by visually impaired people reach the audience, or when not, what are the obstacles? Is art valuable and necessary to the visually impaired, if so, in which way? How far does this value extend, and does it extend to audiences? Research work on this subject has not been made in Estonia yet, but I hope that in the future there will be also information and surveys about these questions. It would also be a suitable theme for masters and doctoral theses.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Sülvi Sarapuu _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: ____14.06.1955____)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Loov-praktiline lõputöö „AVATUD MEELED“

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Kristiina Alliksaar, Ma _____,

(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 15.5.2013